

Hvad ser du?

Livet med Herren bringer mange glædelige overraskelser. Ofte får man hjælp fra en uventet kant.

Jeg lovede sidste år at tale ved et møde for lærere og ansvarlige for de *kristne friskoler* i Sønder-Jylland og var så småt i gang med at forberede mig. »Tilfældigvis« læste jeg da en bog om *Sokrates* af den norske professor i antikkens åndshistorie ved Oslo universitet *Egil A. Wyller*, og den ledede mig tilbage til nogle af tilværelsens grundproblemer, som kun det guddommelige Ord kaster befriende lys over.

I bogens optakt kommer professor Wyller kort ind på den græske filosof *Georgias* fra Leontini, der levede i årene 483 til 375 (eller deromkring) f. Kr. Han har efterladt sig tre theser, der rejser de spørgsmål, som vi alle, bevidst eller ubevidst, tumler med.

Den *første* these lyder således: »Intet er«. I følge professor Wyller mener *Georgias* hermed, at intet har bestand og vedvaren. *Hamlet* udbrød som bekendt: »At være eller ikke være, det er sagen!« Vi andre spørger: »hvorledes er tilværelsen – er der noget (eller nogen), der altid er – altid, hvor langt du end går tilbage, hvor langt du end går frem?« Menneskene har intet svar herpå – men det er vor store forret at få lov til at lytte til Ham, hvis navn er JEG ER – JEG DEN, JEG ER. Han er uden begyndelse og uden ende. Derfor er han. Han er i går, i dag, til evig tid den samme. Hvis ikke HAN er, så var der intet, der er.

Den *anden* these lyder: »Selvom der er noget, der er, så kan det ikke erkendes, ikke forstås«. Sådan sukker en mængde mennesker i dag. Jeg kender nogle, der siger: »Hvis der er en Gud, hvorfor er det så umuligt at få øje på ham – at forstå ham – jeg ville gerne, men kan ikke!« Vi må i virkeligheden give dem ret. Hvis vi overlades til os selv, kan vi aldrig erkende, aldrig fatte og forstå, at Gud er, og at Han er den, han er. Vi er blinde og døve overfor Ham. Hvis ikke vore øjne og øren oplades, må vi sige det samme som *Georgias*. Det erkendelsesmæssige problem om Gud kan intet menneske løse. Men når Gud ved sit ord og sin Ånd skænker os *troen*, da *fatter* vi, at Gud er, og at han er, som Jesus er.

Den *tredie* these lyder: »Hvis der er noget, der er og kan forstås, da kan det ikke meddeles!« Da jeg standsede ved denne gamle grækers *tredie* these, fik jeg lyst til at sige til hele kristenheden: »Hør,

hvad denne mand siger til os, og skriv det bag øret!« Lad os tage et par eksempler: Vi siger, at Jesus er Guds søn – vi siger, at han, ved at dø for os, har sonet alle vore synder – og vi siger, at han er opstanden fra de døde – kan det overhovedet meddeles andre? Hvad vi her siger, falder ikke indenfor den menneskelige logik – det strider imod al logisk tankegang – det kan ikke bevises – hvordan skal det så kunne meddeles, når meddelelsen oven i købet er rettet til mennesker, der ikke har mulighed for at fatte det, således som den *anden* these understreger. Gamle *Georgias* hjælper kristenheden til at bæve – og det har vi sandelig grund til, thi vi lever i kommunikationstidsalderen, hvor en mangfoldighed af moderne kommunikationsmidler står til vor rådighed og måske får os til at tro, at nu kan vi sandelig meddele hele verden Guds herlige budskab! Nu er det ingen kunst, nu har vi radio og fjernsyn, sattelitter og video og meget mere, nu gælder det bare om at tage fat, så har hele verden fået evangeliet at høre.

Men sandheden er, at intet menneske kan meddele andre Guds hemmelighed, Kristus, med de ord eller de metoder, som man ellers anvender, når man vil meddele andre noget betydningsfuldt. *Paulus* understreger derfor, at han ikke kom med overtalende ord og ikke optrådte som en mægtig personlighed, men tværtimod kom i svaghed og med frygt og bæven. Han bad sine venner om at huske ham i forbøn, at han altid fik *de rette ord*, når han forkyndte evangeliet. Og han siger, at han taler ikke af sig selv, men ud af Gud, i Kristus, for Guds åsyn.

Meddelelsen af *Guds hemmelighed*, Kristus, kan kun ske i Ordets egen Ånd, d.v.s. Kristi Ånd, Kristi kærlighed, Kristi selvfornægtelse – al rethorik, prædikekunst, veltalenhed, overtalelsesevne, m.v. er kun til hinder for den virksomme meddelelse, der kan åbne hjertets øren hos modtageren og således udvirke, at troen kommer til ham og med troen tillige forståelsen af det uforståelige.

Jeg er ikke teolog og ikke filosof – jeg er mig bevidst, at jeg nok har broderet alt for meget på *Georgias*' tanker – muligvis misforstået både ham og professor Wyller – men bogen om *Sokrates* blev mig alligevel en kærkommen og befriende hjælp, da jeg skulle i gang med nogle bemærkninger om de kristne friskolers hellige opgave og ansvar.

*

En kristen friskoles opgave kan måske beskrives således: Den skal meddele (1) *kundskaber*, (2) *dannelse* og (3) *tro*.

Således skal den udruste eleverne til hver især at være, hvad de bør være i tilværelsen. De skal *vide*, hvad de bør vide; de skal *være*, hvad de bør være, og de skal *virke*, hvad *Skaberen* har bestemt dem til.

Man kan ikke forestille sig nogen mere betydningsfuld og mere ansvarsfuld opgave end at meddele børn og unge dette. Det er mere end et job; det er et *kald* – og kun den kaldsbevidste gør fyldest. Men ethvert kald af betydning for andre indeholder et krav om at give sig selv helt.

Den *første* meddelelse, som de kristne friskoler er fælles med alle andre skoler om, er *kundskabsmeddelelsen*. Men friskolerne adskiller sig fra de offentlige skoler på nogle områder:

Undervisningen er ikke blot et tilbud til eleverne, men et *krav*. Det fastlagte pensum skal læres – og det skal læres inden for en bestemt tid. Dette krav henvender sig til eleverne og deres forældre – samt til lærerne! *Kristne læreres* indsats begrænser sig ikke til det ugentlige, time-tal, men de yder uden betaling et arbejde for eleverne, der ikke standser ved skoletidens ophør, men fortsætter, hvor det er nødvendigt, fordi det er deres kald – og de er sig bevidst, at skal de meddele eleverne, hvad *pligtfølelse* er, da er deres eget eksempel den bedste meddelelsesmetode.

Det *andet* område, hvorpå de kristne friskoler adskiller sig fra de offentlige skoler, følger af det første. Når undervisningen ikke blot er et tilbud, men en fordring, da spildes der ikke så megen tid; derfor lærer eleverne mere på de kristne skoler. Følgelig er de pensa, der fastlægges for de forskellige fag, større. Dette er en vigtig del af den målsætning, enhver skole, der kalder sig kristen, stiller for sit arbejde. Allerede her føler jeg trang til at minde om, hvad professor *Hallesby* sagde til os i vor studentertid (jeg har ofte citeret det): »En kristen gør sit arbejde bedre end andre!« Det gælder kristne lærere, og det sætter de deres elever i stand til.

Jo flere moderne kommunikationsmidler man tager i anvendelse i undervisningen (*kundskabsmeddelelsen*), desto større er faren for, at undervisningen får et upersonligt præg. Den bliver mekanisk og stereotyp. Den kaldsbevidste lærer våger over, at dette ikke sker. Vi i *Grundtvigs*

fædreland skulle vel bedre end alle andre vide, at *det levende ord* er det bærende og afgørende i al sand undervisning – selv i kommunikationssamfundet! Undervisning er et forhold imellem mennesker – en ældre (læreren) og en yngre (eleven). Den kaldsbevidste lærer skaber det rette personlige forhold til hver enkelt elev, uanset hvilket fag han underviser i. Hvem kan bedre end kristne lærere, der kender noget til Kristi kærlighed, gøre det?

*

Meddeler de kristne friskoler også *dannelse*? Er der overhovedet et dannelsesmønster, man kan arbejde efter i dag? Og kan dannelse overhovedet meddeles i dag? Den såkaldte klassiske dannelses tid er jo forbi.

Det er rigtigt, at man ikke mere anerkender et alment dannelsesmønster i vort samfund. Men det er ikke ensbetydende med, at det ikke findes. Kristne lærere kender det, fordi Gud taler til dem om, hvad et menneske efter hans tanker er – og dannelse går ud på at hjælpe enhver af eleverne til at blive et sådant menneske.

Dannelse er det rette forhold imellem unge og ældre.

Det er det rette forhold imellem de to køn.

Det er det rette forhold til skaberværket.

Det er det rette forhold til, hvad mennesker har skabt – litteraturen, musikken, kunsten m.v.

Det er det rette forhold til historien.

Det er det rette forhold til menneskehedens nød.

Det er også den rette anvendelse af sproget og dets muligheder.

Det er den rette opfattelse af, hvad autoritet er.

Nu kan enhver fortsætte med at beskrive, hvad dannelse er, og samtidig huske på, at dannelse og farisæisme er to forskellige ting. Dannelse og ydmyghed er uadskillige, hvilket ikke udelukker, at dannelse og frimodighed går hånd i hånd. Dannelse har intet med surhed at gøre, men med glæde. Hvis »dannelse« påtvinges et menneske, er det en spændetrøje, der efterhånden føles ulidelig.

Dannelse er den fuldkomne frihed, altså den sande frihed, der ikke har noget med løssluppenhed og tøjleshed eller smagløshed at gøre. I den fuldkomne frihed kan mennesket møde ethvert område af tilværelsen uden frygt og selvstændigt bedømme den.

Det kan ingen elev – men det kan den kristne lærer – og det hjælper han skridt for skridt sine elever til.

Den kristne lærer kan bedømme alt

(hvis han da ikke er gået i stå og nøjes med det middelmådige), thi en kristen lærer er formodentlig et åndeligt menneske, og den åndelige kan bedømme alt (1. Kor. 2,15).

Vi har her i landet ikke blot *Grundtvig*, men også *Søren Kierkegaard*; enhver kristen lærer tyer atter og atter til disse to giganter på meddelelsens område for at få hjælp.

Skal vi ved hjælp af *Kierkegaard* søge at bedømme *litteraturen*? Skal vi opstille hans berømte skema – det *åndelige* – det *kristelige* – det *etiske* – det *æstetiske* – det *dæmoniske*?

Findes der nogen litteratur, der er *åndelig*, d.v.s. bærer præg af *genfødselen*? Det nytter ikke, at du kommer med opbyggelige skrifter fra *Lohses* eller *Kirkeklokens* forlag, thi de er måske nok åndelige, men de kan ikke anses for litteratur. Du kan derimod anbringe *Bibelen* under den åndelige litteratur, thi ingen bog har tilnærmelsesvis så høj en kunstnerisk standard, og ingen bog er som den inspireret af selve Guds Ånd. Men du kan også anføre *Kingos* og *Brorsons* salmer, thi de er både poetiske mesterværker og gennemtrængt af den Ånd, der genføder. Og så kan du anføre *Søren Kierkegaards Opbyggelige Taler*, *Kærlighedens Gerninger*, *Frygt og Bæven*, m.v., thi de er både verdenslitteratur og båret af Guds Ånd.

Findes der nogen litteratur, som vi kan placere under det *kristelige* (hermed tænker vi med *Kierkegaard* på den alment kristelige indstilling, der ikke er radikal, fordi den ikke indeholder *genfødselen*). Ja, i virkeligheden hører hele *guldalderens* litteratur hjemme under denne betegnelse (*Oehlenschläger*, *Heiberg*, *Paludan-Müller*, *Blicher* og mange af *Ingemanns* morgen- og aftensange). *H.C. Andersen* må også placeres her.

Findes der en litteratur, der er præget af en *etisk forpligtende holdning* uden at være kristelig religiøs? *Henrik Pontoppidan* hører hjemme her og med ham adskillige af dette århundredes socialt engagerede forfattere. *Holbergs* berømte epistler må vel også anbringes her, selvom han peger på den kristne moral og således kan siges at have et vist forhold til det religiøse.

Hvad med den *rent æstetiske* litteratur? Der findes på dansk overmåde megen poesi, der meddeler en skønheds-mættelse – og ikke mere. Tænk blot på *Aarestrup*. Mangfoldige digtere synes, at kun poesien kan formidle den subjektive oplevelse af skønheden til andre.

Findes der en *dæmonisk* litteratur – altså en litteratur, der både er kunst og åbner for mørkets og afgrundens kræfter. En stor del af nutidens litteratur har ulykkeligvis dette præg. Jeg vil ikke nævne nav-

ne.

Vi kunne også søge at karakterisere *musikken* ved hjælp af *Kierkegaards* skema – *filosofien* ligeledes – men det, jeg gerne vil pege på, er, at de kristne skoler giver eleverne et *bedømmelsesgrundlag* og dermed en dannelse, der er uden frygt, fordi intet i livet er gjort til et tabu – men alt kan bedømmes i frihed og med glæde!

Det gælder også, hvad man med et fremmedord kalder det *seksuelle*, men burde kalde forholdet imellem de to køn.

Kan der tales om det, uden at det medfører en tarveliggørelse, en fristelse, en besudling?

Kan der skrives om det, uden at læsningen bliver en fristelse?

Bibelen taler vidunderligt derom uden at friste en eneste læser. Det kvindelige legeme er beskrevet i *Højsangen* – og ingen fristes til fald eller fornedrelse deraf.

Enhver kender *Davidts synd med Batsseba* – men ingen fristes til fald ved at læse derom.

Alt er rent for den rene! Hvilken dannelse! Hvilken glæde! Hvilken forret for kristne lærere at formidle dette! Det er glædens og sandhedens værn imod pornografi og anden dæmonisk, fornædrende læsning. Det seksuelle er altså ikke et tabu-emne, men et livsområde, som de kristne lærere kaster renhedens, glædens og ophøjethedens sunde og befriende lys over.

Men nu er vi ved det tredje meddelesesområde!

*

De kristne friskoler meddeler også *troen på Gud*, som han har åbenbaret sig i vor Herre Jesus, således som der står skrevet i Den hellige Skrift.

Thi dannelse i virkelig betydning er ikke boglig dannelse. Der er ulykkeligvis mange bogligt dannede mennesker (intellektuelle), som ikke kan anses for dannede i egentlig betydning, fordi de ikke har gennemgået hjertets dannelse (omdannelse) ved troen på deres korsfæstede og opstandne Herre. Derfor ejer de ikke syndernes forladelse, og Guds Ånd har ikke taget bolig i deres hjerter. De er ikke dannet efter lighed med Kristus Jesus.

Hvordan meddeler kristne lærere deres elever troen og med den dannelsen?

Hvis jeg vidste det, ville jeg straks meddele enhver lærer det. Men jeg ved det lige så lidt som de. Vi er ved vort nulpunkt, når vi skal »løse denne opgave!« Man kan læse nok så mange bøger om pædagogik – man kan gå til det ene kursus efter det andet – man kan anvende flonellograf og andre hjælpemidler – men intet hjælper, når det gælder om at meddele tro-

en – thi troen er en hemmelighed, der aldrig gøres forståelig af de forskellige hjælpemidler.

Det er dybest set godt, at det er således. Så tvinges vi til at se op til vor Herre Jesus hver gang, vi forbereder en morgenandagt – hver gang vi taler til eller med eleverne om Gud. Vi finder hurtigt ud af, at her taler vort eksempel tydeligere end vore ord – og vi finder også ud af, at den indirekte meddelelsesmetode ofte er virksommere end den direkte, thi den kan fremkalde de stille og famlende spørgsmål hos eleverne, som giver læreren anledning til at vidne. Jo mere den kristne lærer selv lader sig danne, des bedre kan han meddele sine elever den dannelse, der kommer med troen. Derfor er ingen kristen lærer nogen sinde færdig med sin uddannelse – den fortsætter livet igennem – det er en del af det høje og hellige lærerkald.

*

En kristen skole omfatter *kulturlivet* i videste betydning (historien, sproget, kunsten, o.s.v.). Kristne lærere vil derfor gerne have hjælp til at kende vor kultur, hvis dybeste rødder er *Tankens Athen* og *Troens Jerusalem*.

Jeg kender ingen, der bedre end den norske professor *Egil A. Wyller* kan hjælpe os dertil. Han forener en overordentlig stor viden med en ydmyg tro, således at man i hans skrifter aldrig møder det åndshovmod, der desværre ofte præger såkaldte intellektuelle.

Han har udgivet en yderst original og personlig udlægning af *Johannes' Åbenbaring*, baseret på hans egen oversættelse af den græske grundtekst (J.W. Cappelens forlag, Oslo).

Han er i færd med at udgive en række skrifter om den græske og jødisk-kristne åndskultur. Bogen om *Sokrates og filosofien i Athen* er den tredje i denne serie (Spartacus forlag, Oslo).

Jeg er selv kun amatør og vil derfor

ikke driste mig til at bedømme hans bøger videnskabeligt – men jeg har fået stort udbytte og megen inspiration af ham! Og jeg anbefaler vort lands lærere (især gymnasielærere og lærerne på vore mange højskoler – ja enhver, der beskæftiger sig med det flydende begreb *kulturlivet*) – at læse hans skrifter.

Hvad jeg her har skrevet, inspireret af gamle *Georgias* via *Egil Wyller*, gav jeg så videre i mundtlig form til de ansvarlige ledere og lærere for de kristne friskoler i Sønder-Jylland og fik ny lyst til at bede for alle lærere og lærerinder.

*

Men de allermest dannede mennesker, jeg kender, hører sjældent hjemme iblandt de bogligt dannede. Det er dem, Herren har dannet i livets skole. De hører ofte til iblandt de såkaldte små – men jeg kender ingen, der er større end de.